



Muntereyebossche

een reservaatje in de Makegemse bossen

In het zuiden van Merelbeke, op zo'n tien kilometer van het centrum van Gent, vinden we een naar Oost-Vlaamse normen vrij groot (200 ha) bosgebied, de Makegemse bossen. Twee jaar geleden kochten de toenmalige Wielewaal-afdeling Gent een aantal randpercelen van het Heilig Geestgoed, centraal in de Makegemse bossen, aan, met de bedoeling een steentje bij te dragen tot de instandhouding en uitbreiding van dit prachtige bos- en natuurcomplex.

ARNE VAN RENTERGHEM

De Makegemse Bossen

De Makegemse bossen behoren tot het hydrografisch bekken van de Boven-Schelde. De bodem bestaat voornamelijk uit zand in het noorden en zandleem in het zuiden (o.a. Muntereyebossche). In het zuidwesten liggen talrijke vertakkingen van de Klaasbeek en de Makegembeek. Beide waterlopen, die ontspringen in de bosgebieden Nerenbos, Bruinbos, Makegembos en Heilig Geestgoed, met zeer waardevolle bronhoofden,

monden uit in de Molenbeek (die op zijn beurt in de Schelde uitmondt).

In het kader van het Bijzonder Plan van Aanleg (BPA) opgesteld door de gemeente Merelbeke (zie verder), werd aan de hand van een aantal historische kaarten een reconstructie gemaakt van de evolutie van het landschap over de voorbije 220 jaar. Hieruit blijkt dat het gebied al vrij vroeg ontgonnen werd, zij het erg kleinschalig. Rond 1770 strekt zich nog een

uitgebreid boscomplex uit. Vanuit de verschillende woonkernen (Metsen, Bottelare, Munte) en gehuchten (Mackegem, Hooghvurste en Boschstraete) waren er beperkte ontginningen van dit boscomplex aangevat. Het betrof meestal kleine hoeven met huisweide, veelal met bijhorende boomgaard. De grotere boseenheden (Nerenbos, Boswijk, Bruinbos, Makegembos, Harentbeekbos en Heilig Geestgoed) waren tot op vandaag zo goed als steeds ingenomen door bos.

Het landschap van de Makegemse bossen wordt gekenmerkt door een mozaïek van bossen landbouwgrond en verspreide bewoning. Op nattere gronden vind je vooral populieren-aanplantingen, op hoger gelegen, drogere gronden eerder naaldhoutbestanden. De grotere loofbossen zijn beplant met eik en beuk, met daartussen kleinere open tot half-open zones met gras- en akkerland. Het landschap vertoont in het algemeen, met uitzondering van de hoger gelegen, open kouters, een vrij gesloten karakter door het voorkomen van de bossen en de aanwezigheid van (knot)bomenrijen.

De landbouw op de kouters in het gebied is vrij grootschalig (met hoofdzakelijk akkerbouw), wat de omliggende natuurwaarden niet altijd ten goede komt. De landbouwgronden rondom de bossen zijn overwegend natter en worden meer als grasland gebruikt, alhoewel de laatste decennia talrijke graslanden (maïs)akkers werden omgezet. Er komen nu nog vrij veel kleine landschapselementen voor, maar deze verdwijnen in snel tempo, wat de landschappelijke waarde van het gebied sterk aantast. Toch is deze in het gebied nog vrij hoog door het voorkomen van een afwisseling van gesloten (bossen) en open (graslanden, akkers) gebiedsdelen, gekoppeld aan het golvende reliëf van beekvalleien en kouters en het smalle en kronkelende wegenpatroon.

Het opgestelde BPA voorziet in een herstel van de kleine landschapselementen en het bebossen van percelen. Dit plan moet resulteren in een grote landschappelijke eenheid met hoge natuurwaarden. Dit geheel zal gedomineerd worden door een aaneengesloten gemengd boscomplex met open grazige ruimten binnen de bossfeer en een natuurlijke mantel en zoom als overgang naar het open gebied.

Het Bijzonder Plan van Aanleg Makegemse bossen

De gemeente Merelbeke is inderdaad reeds enige tijd bezig met het aanmaken van een Bijzonder Plan

van Aanleg (BPA) voor de Makegemse bossen. Een BPA legt de voorschriften vast waarvoor elk stuk grond binnen het afgebakende gebied in de toekomst mag worden gebruikt. Dit heeft betrekking op bestemmingen, toegelaten activiteiten, plaatsing en wijze van bebouwing en beplanting, bestaande voet- en landwegen, enz.. Een BPA vormt het wettelijke kader voor de beoordeling van verkavelings-, bouw- en milieuaanvragen.

Dit BPA Makegemse bossen past in een reeks BPA's in Merelbeke. Er is het BPA Scheldevallei en Gentbos en het ook nog in opmaak zijnde BPA Driesbeekvallei. Binnen deze BPA's is een groot boscomplex voorzien, waarin de bossen met elkaar verbonden zijn via beekvalleien zoals de Molenbeek, Schragenbeek en Haarlink.

Deze BPA's sluiten bovendien nauw aan bij de doelstellingen van de provincie én van het Vlaamse gewest om stads- en regionale bossen te realiseren. De Makegemse bossen worden trouwens getipt als beste plaats in Oost-Vlaanderen voor de concrete realisatie van een regionaal bos. Hoewel beide bostypes als multifunctioneel beschouwd worden, primeren bij regionale bossen de ecologische doelstellingen, terwijl bij stadsbossen de recreatieve doeleinden vooropgesteld worden bij de inrichting.

De natuur in de Makegemse bossen

Niet overal in de Makegemse bossen is er veel natuur. De intensieve landbouwgronden (akkers en raaigraslanden) zijn erg soortenarm. De hoge natuurwaarden liggen in de bossen. Hier komen zeer interessante vegetaties voor en ze bieden broedgelegenheid aan vrij zeldzame vogels. Een aantal soorten zijn gebonden aan oudere bossen, zoals *kleine bonte specht*, *boomklever* en *bosuil*. Daarnaast treffen we er tal van andere interessante broedvogels aan die ruimere oppervlaktes aan geschikt biotoop vereisen, zoals *groene specht*, *wielewaal*, *boomvalk*, *buizerd* en *wespendief*.



Van boven naar onder groene specht, boomklever en hazelworm

Voor de *vuursalamander* is dit de meest noordelijk gelegen vindplaats in het Brabants plantendistrict. Deze soort is gebonden aan de aanwezige bron- en kwelbossen. Ook de aanwezigheid van de zeldzame *hazelworm* is zeker het vermelden waard.

Opvallend voor het gebied is zeker de bosflora van de bron- en kwelbossen, maar ook die van de oudere, gerijpte bossen. Soorten als *eenbes*, *bosbingelkruid*, *waterviolier*, *kruiwendel*, *dotterbloem*, *verspreidbladig goudveil*, *lelietjeder-dalen*, *wilde hyacint*, *veelbloemige salomonszegel* en *dalkruid* zijn hiervan voorbeelden.

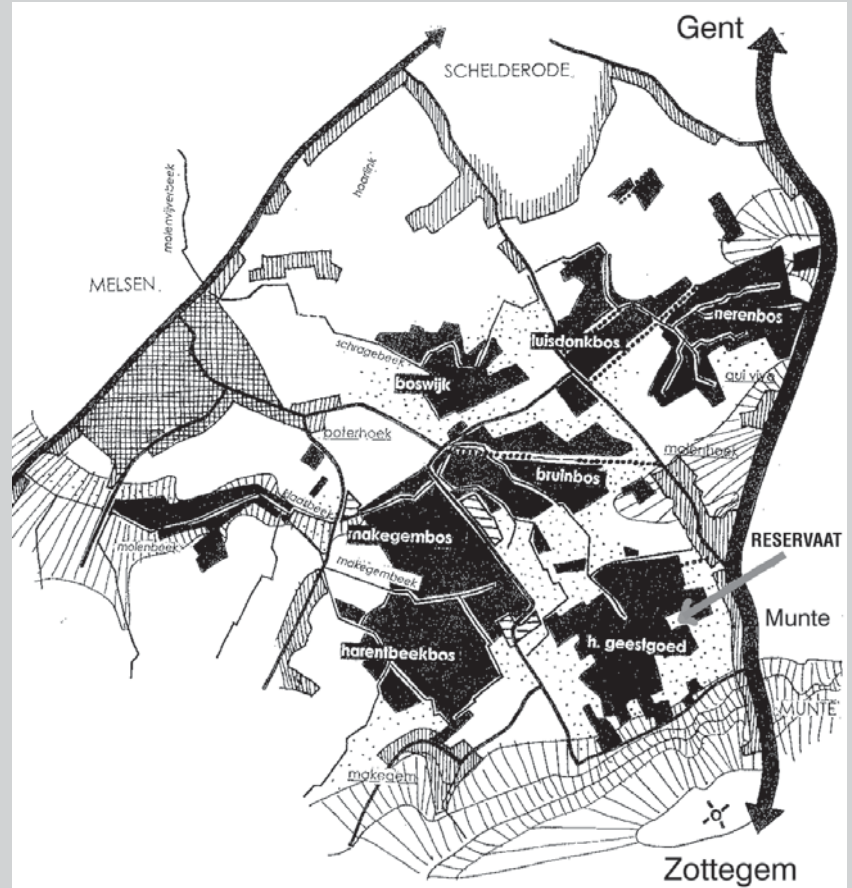
Het Heilig Geestgoed (of Armenbos)

In 1996 werd in opdracht van de Afdeling Natuur van AMINAL een studie verricht naar de verspreiding en de toestand van de bronbossen van Zuidelijk Oost-Vlaanderen. Diverse "bronboscomplexen" werden onderscheiden met het oog op de landschappelijke en ecologische samenhang van de bronbossen. Een onderscheid werd gemaakt tussen bronbossen met puntbronnen en kwelbronbossen, waar het grondwater zeer diffuus en over grote oppervlakte aan de oppervlakte komt.

Het Heilige Geestgoed (of Armenbos) kan als een echt bronbos bestempeld worden. Een groot gedeelte van het bos bestaat uit vrij open, zuur beukenbos dat naar het westen toe gevarieerder wordt en overgaat naar zuur eikenbos met een gesloten struiklaag. Vooral de westelijke helft bestaat uit nat eikenbos, langs enkele bronbeken en met een uitloper naar het oosten waar een grote kwelzone gesitueerd is. Op verschillende plaatsen in de loop van de bronbeken werden vijvers gegraven.

Muntereyebossche

De aangekochte percelen zijn samen ongeveer twee hectare groot. Een deel bestaat uit een grasland van ongeveer één hectare, dat sedert drie jaar niet meer beheerd is en de jaren voorheen gebruikt werd als graaswei voor koeien of schapen.



Het Heilig Geestgoed is gelegen in het zuidoosten van het complex van de Makegemse bossen.

Door de vorige eigenaar werd deze weide nog bemest. Het tweede deel bestaat uit onbeheerde populierenaanplantingen met een soortenrijke ondergroei. Er bevinden zich enkele poelen in het perceel en enkele verlandende beken vloeien er langs of doorheen.

Daarnaast is er een beheersovereenkomst voor een aanpalende weide van nog eens een hectare. Het volledige perceel is omgeven door gemengd loofbos, populierenaanplantingen, weilanden en een beekje. Het is ongeveer 500 meter verwijderd van een verharde weg (Hundelgemsesteenweg), is enkel bereikbaar via een boerenwegeltje en paalt aan het Heilige Geestgoed.

Een eerste inventarisatie van de planten die voorkomen op onze percelen leverde geen grote soortenrijkdom op. Het voormalige gebruik bepaalt immers in sterke mate de botanische samenstelling van de grasmat. Zolang de invloed van bemesting en overbegrazing allesoverheersend is, zal de soor-

tenrijkdom ook vrij laag zijn. Een verhoging van de soortenrijkdom dient via beheersmaatregelen te worden gerealiseerd. Tweemaal per jaar zal daartoe gemaaid worden met verwijdering van het maaisel. De eerste maaibeurt valt bij voorkeur in de tweede helft van mei. De meest voorkomende planten, namelijk zeer productieve grassoorten, zijn op dat moment maximaal gegroeid. Ze hebben dan maximaal voedsel uit de grond gehaald. Door deze weg te maaien, halen we effectief voedsel uit de bodem, waardoor deze verschaalt. Een tweede hooibeurt wordt uitgevoerd in de loop van september.

Het zal zeker nog een aantal jaren duren vooraleer de grond voldoende verschaald is om het overwicht van de *gestreepte witbol* te verminderen. Het is wel de bedoeling om een brede zoom langsheen de bosrand niet te maaien, om de huidige scherpe grens tussen het bos en het grasland te laten vervagen tot een brede mantel en zoom, met ruigtekruiden, struweel, klimplan-

ten,... Zo ontstaat een meer geleidelijke en natuurlijke overgang van bos naar open terrein. Bovendien zal een zone rond de centrale beek niet in één keer maar gespreid over een langere periode worden gemaaid, teneinde ook hier een insectenrijke zoom te verkrijgen. Vooral insectenstellen dit erg op prijs, bijvoorbeeld vlinders of sprinkhanen, die hier in augustus massaal voorkomen.

Velen zullen denken dat de percelen met populieren sowieso van weinig waarde zijn. Dit is niet noodzakelijk zo. De rijke ondergroei in ons perceel, in combinatie met de poelen en beekjes, biedt onder meer broedgelegenheden voor allerlei kleinere vogeltjes. Hier opteren we voor een 'nulbeheer' of

simpelweg niets doen. Dode populieren zullen niet worden vervangen. Eventuele agressieve exoten, zoals *Amerikaanse eik* en *Amerikaans vogelkers*, worden wel aangepakt. De Canadapopulier zelf vormt geen bedreiging voor de vegetatie, omdat ze zich bij ons niet voortplant.

Waarom randpercelen ?

Er is specifiek gekozen om de percelen rond het Heilige Geestgoed aan te kopen, eerder dan bijvoorbeeld percelen in het Heilige Geestgoed zelf, omdat we juist in die mantelzone het meest kunnen realiseren door een actief beheer en actieve bescherming. De centrale bossen zijn van een dermate grote waarde dat ook de overheden hier geen inbreuken kunnen en zullen dulden (en

daar blijven wij waakzaam op toezien). De mantelzone daarentegen is juist de bufferzone tussen natuur en landbouw, tuin- of recreatiegebied. Door de mantelzone te beheren, houden we de negatieve invloeden van buitenaf in de hand. Bovendien kunnen we op die manier de zones met hoge natuurwaarde uitbreiden en verbinden. Een aantal van de belangrijkste bronnen van de beekjes in het Heilige Geestgoed liggen overigens net in de randpercelen.

Uiteraard zal er verder actief onderhandeld worden om het reeds aangekochte gebied uit te breiden.

Bos en bosrand van het Heilig Geestgoed (links). De intensieve landbouw vormt een belangrijk knelpunt voor de natuur in de Makegemse bossen (rechts).

